

Bilten Sinode

**Službeno glasilo Sinode
Vrhbosanske nadbiskupije**

SADRŽAJ

Riječ urednika, <i>dr. Mario Bernadić</i>	4
Popis sudionika dekanatskih zasjedanja po župama	6
Općeniti pregled odgovora na sinodska pitanja, <i>dr. Mario Bernadić</i>	8
Priprava za Sinodu – brak i obitelj, <i>Vinko kardinal Puljić</i>	19
Izvorno značenje kršćanski sklopljenog braka, <i>dr. sc. Zorica Maros</i>	21
Korelacija krize obitelji i krize vjere te pokušaj njihovog nadvladavanja, <i>dr. Mario Bernadić</i>	25
Kroz ispravan odgoj prema afektivnoj zrelosti, <i>dr. Mario Bernadić i Belinda Kikić, magistar psihologije</i>	34

BILTEN SINODE – Službeno glasilo biskupijske Sinode Vrhbosanske nadbiskupije

Izdavač: Vrhbosanska nadbiskupija, Kaptol 7, BIH – 71000 Sarajevo

Nakladnik: Tajništvo Sinode Vrhbosanske nadbiskupije

Odgovara: Vinko kard. Puljić, nadbiskup Vrhbosanski

Glavni urednik: Mario Bernadić, generalni tajnik Sinode

Grafička obrada: TSVN

Tisak: Ekološki glasnik d.o.o., Donja Lomnica kraj Zagreba

Naklada: 3000 primjeraka

***Napomena:* Besplatni primjerak za internu upotrebu sinodskih članova**

RIJEČ UREDNIKA

Dragi čitatelji i sudionici biskupijske Sinode Vrhbosanske nadbiskupije!

Naša Sinoda nalazi se u drugoj godini svoga pripremnoga rada. Krajem protekle godine započeli smo sa održavanjem dekanatskih zasjedanja u našoj nadbiskupiji, s kojima smo nastavili i u 2014. godini. Tijekom tih nekoliko mjeseci obišli smo svih naših trinaest dekanata. Susretima je ukupno prisustvovalo oko 1200 ljudi, pribrajajući tu naše svećenike, redovnike, redovnice, katehiste, te članove župskih pastoralnih i ekonomskih vijeća. Uzoriti gospodin Vinko kard. Puljić, nadbiskup vrhbosanski, nastojao je sudjelovati na svim održanim zasjedanjima, što mu je uspješno i polazilo za rukom, osim u slučaju zasjedanja u Travniku, kada je zbog nekih drugih neodgovidih obveza morao oputovati u Rim. Generalno govoreći, zasjedanja su protekla u vrlo pozitivnoj atmosferi, ispunjenoj plodnim radom i bratskim zajedništvom. Mnogo je toga bilo rečeno, zapisano i promišljeno. Mnogi prisutni vijećnici su bili mišljenja da bi se dekanatska zasjedanja u ovakvom obliku trebala organizirati i u buduću, i mimo Sinode, jer ona očito pružaju iskustvo jedne nove dimenzije crkvenog života i rada.

Tijekom dekanatskih zasjedanja dijelili smo i obrasce s postavljenim pitanjima, koja se dotiču različitih aspekata života naše mjesne Crkve. Nešto kasnije, odgovori su počeli pristizati, a mi smo ih nastojali pregledati i sistematizirati. Ovaj broj Biltena Sinode upravo je posvećen predstavljanju toga rada. Zato ćemo na narednim stranicama prvo pokušati prezentirati pristigle odgovore na postavljena pitanja, da bi smo se zatim nešto više posvetili prioritetima koji proizlaze iz svega toga. Između te dvije cjeline predstavljamo i jednu konkretnu **odluku** našega nadbiskupa koja se tiče daljnjega rada Sinode, kao i potrebnih radnih zadataka koji iz toga proizlaze. S tim naš sinodski rad ulazi u jednu aktivniju fazu. On će neminovno zahtijevati stanoviti napor, kako od nas iz sinodskog Povjerenstva i Tajništva, tako i od Vas, naših svećenika, redovnika, redovnica, katehista i župskih vijećnika. Međutim, to je jedna divna prilika da svi dadnemo osobni doprinos u zajedničkom nastojanju oko izgradnje bolje budućnosti za našu mjesnu Crkvu.

Ovom prilikom želim se još jednom zahvaliti svima onima koji su doprinijeli dosadašnjem

uspješnom radu naše Sinode. Puno bi ljudi trebalo spomenuti, počevši prvo od našega nadbiskupa, Vinka kard. Puljića, koji je nesebično pratio sva naša radna nastojanja te revno pružao rješenja za svaki nastali problem. Također, želim zahvaliti svim dekanima i župnicima koji su se izdašno potrudili oko primjerene organizacije dekanatskih zasjedanja. Želim zahvaliti i svima vama koji svojim razmišljanjem, radom i molitvom sudjelujete u ovom radu. Napose, zahvaljujem svim našim dobročiniteljima, bez čije podrške naš rad ne bi bio moguć.

U Sarajevu, 21. kolovoza 2014.

dr. Mario Bernadić, generalni tajnik Sinode

POPIS SUDIONIKA DEKANATSKIH ZASJEDANJA PO ŽUPAMA

Župa		Broj sudionika
RAMSKI DEKANAT	Doljani	4
	Gračac	10
	Obri	0
	Prozor	21
	Rumboci	9
	Solakova Kula	0
	Šćit	19
	Uzdol	5
	Žitače-Podhum	0
	Ukupno sudionika	68
SUTJEŠKI DEKANAT	Borovica	1
	Breza	3
	Haljinići	7
	Ilijaš	1
	Jelaške	1
	Kakanj	11
	Kraljeva Sutjeska	6
	Vareš	8
	Vijaka	4
	Vukanovići	7
Expositura Olovo	0	
Ukupno sudionika	49	
DOBORSKI DEKANAT	Čardak	10
	Donja Tramošnica	8
	Garevac	9
	Gornja Dubica	16
	Gornja Tramošnica	13
	Gradačac	8
	Modriča	4
	Novo Selo-Balegovac	17
	Odžak	24
	Pećnik	7
	Posavska Mahala	5
	Potočani	10
	Srednja Slatina	4
	Svilaj	10
	Turić	8
Ukupno sudionika	153	

Župa		Broj sudionika
ŠAMAČKI DEKANAT	Bosanski Šamac	3
	Domaljevac	12
	Grebnice	7
	Kopanice	9
	Orašje	20
	Oštra Luka-Bok	19
	Prud	9
	Tišina	3
	Tolisa	30
	Vidovice	15
Ukupno sudionika	127	
BUGOJANSKI DEKANAT	Bistrica	10
	Bugojno	15
	Dobretići	6
	Glavice	7
	Gornji Vakuf-Uskoplje	9
	Kandija	4
	Kupres	11
	Otinovci	0
	Podmilačje	18
	Rastičevo	0
Skopaljska Gračanica	9	
Suho Polje	10	
Ukupno sudionika	99	
SARAJEVSKI DEKANAT	Briješće	5
	Čemerno	7
	Dobrinja	5
	Goražde	0
	Grbavica	2
	Katedrala	21
	Marijin Dvor	13
	Novi Grad	11
	Novo Sarajevo	11
	Pale	1
	Stup	13
	Tarčin	3
	Nepoznato	3
	Ukupno sudionika	95

Župa		Broj sudionika
DERVENTSKI DEKANAT	Bijelo Brdo	1
	Bosanski Brod	5
	Brusnica	13
	Bukovica	7
	Cer	6
	Derventa	11
	Foča	1
	Gornja Močila-Sijekovac	7
	Kolibe	1
	Koraće	5
	Kulina	0
	Novo Selo	4
	Plehan	8
	Sočanica	0
Žeravac	5	
Ukupno sudionika	74	
KREŠEVSKI DEKANAT	Banbrdo	12
	Brestovsko	5
	Busovača	4
	Deževica	2
	Fojnica	9
	Gromiljak	17
	Kiseljak	10
	Kreševo	7
Expositura Visoko	6	
Ukupno sudionika	72	
BRČANSKI DEKANAT	Bijeljina	1
	Boče	5
	Brčko	11
	Dubrave	9
	Gorice	5
	Krepšić	5
	Poljaci	8
	Špionica	5
	Ulice	11
	Zovik	3
Ukupno sudionika	63	
USORSKI DEKANAT	Bežlja	8
	Doboj	13
	Gornja Komušina	0
	Jelah	12
	Komušina	9
	Sivša	6
	Teslić	6
	Ularice	7
	Žabljak	10
	Ukupno sudionika	71

Župa		Broj sudionika
TRAVNIČKI DEKANAT	Brajkovići	6
	Bučići	13
	Dolac	10
	Guča Gora	9
	Korićani	0
	Nova Bila	7
	NT Presveto Trojstvo	13
	NT Uzašašće Gospodinovo	14
	Ovčarevo	8
	Pećine	0
	Podkraj	7
	Rankovići	9
	Rostovo	0
	Travnik	13
Turbe	13	
Vitez	14	
Nepoznato	3	
Ukupno sudionika	139	
TUZLANSKI DEKANAT	Breške	12
	Dragunja	5
	Drijenča	6
	Husino	4
	Lukavac	10
	Morančani	1
	Par Selo	10
	Šikara	10
	Tuzla	21
	Zvornik	3
Živinice	4	
Ukupno sudionika	86	
ŽEPAČKI DEKANAT	Bistrica	9
	Globalarica	7
	Lovnica	10
	Lug-Brankovići	7
	Maglaj	11
	Novi Šeher	8
	Osova	9
	Radunice	1
	Zavidovići	12
	ZE Crkvice	6
	ZE Čajdraš	11
	ZE Klopče	8
	ZE Sv. Ilija	11
ZE Sv. Josip	13	
Žepče	28	
Ukupno sudionika	151	

OPĆENITI PREGLED ODGOVORA NA SINODSKA PITANJA

Tijekom proteklih dekanatskih zasjedanja u našoj nadbiskupiji svim sudionicima su bili podijeljeni tiskani obrasci s petnaest pitanja koja su imala veze s različitim aspektima života i rada naše mjesne Crkve. Pri tome smo ostavili mogućnost da se na postavljena pitanja odgovori na različite načine: zajednički u ime župne zajednice, pojedinačno, putem pošte i preko e-maila. Pri tome se moglo odgovarati na sva pitanja, ali ne nužno, tj. moglo se odgovarati i parcijalno na samo određena pitanja. Neke odgovore smo primili i na ne predviđen, ali vrlo učinkovit način. Tako je novo-sarajevski župnik vlč. mr. Josip Lebo organizirao svojevrsnu javnu tribinu na svojoj župi gdje se zajednički raspravljalo o postavljenim pitanjima uz nazočnost predstavnika tajništva Sinode. Tako su vjernici mogli reći ono što im je na srcu, ali istovremeno su mogli „iz prve ruke“ dobiti dodatna pojašnjenja i upute. U drugim slučajevima, dobivali smo i telefonske pozive, a neki svećenici i vjernici inzistirali su i na osobnom susretu. Župa/samostan Tolisa dostavila je svoje gotove zajedničke prijedloge na samo dekanatsko zasjedanje, dakle i prije samog primitka pitanja. Naravno, nekolicina njihovih župskih vijećnika je ponovno slalo svoje odgovore i na ova „službena“ pitanja. Također, u predstavljene odgovore uvrstio sam i neke informacije s dekanatskih korona iz 2013. Tu se radilo o uvodnim sinodskim sastancima kojima su prisustvovali isključivo svećenici iz naših dekanata.

S obzirom da smo dobivali odgovore tijekom dužeg vremenskog perioda i to na različite načine, iste nije lako predstaviti statistički. Također, važno je napomenuti da u nekim slučajevima ispitanici nisu navodili podatak kojoj župi i dekanatu pripadaju, tako da te odgovore nismo mogli preciznije svrstati.

Sve u svemu, primili smo 52 cjelovita odgovora. Pri tome ih je 8 kolektivnih (potpisnici su zajedno vijećnici sa svojim župnikom), dok su ostali individualni. Parcijalnih odgovora je znatno više, ali s obzirom na različite načine saopćavanja teško ih je eksplicitno prebrojati. Okvirno bih rekao da se radi oko 300 odgovora i sugestija. S obzirom da je oko 1200 ljudi sudjelovalo u proteklim dekanatskim zasjedanjima, mogli bi smo reći da je u konačnici njih 33% uzelo aktivnijeg učešća u radu Sinode.

Odgovori i sugestije:

1. Koja područja vjerskog života smatrate prioritetom za rad naše Sinode?

Među dobivenim odgovorima pronalazimo tri dominantna prioriteta za rad naše Sinode:

- **RAD S MLADIMA**
- **RAD SA OBITELJIMA**
- **SVEOBUHVAATNA DUHOVNA OBNOVA NAŠE MJESNE CRKVE**

Smatramo da su predstavljeni prioriteti međusobno duboko povezani te da se u konačnici sva tri mogu svesti pod onaj prioritet rada sa obiteljima. Naime, ukoliko bi govorili isključivo o jednom radu s mladima, svejedno ćemo u konačnici doći i do potrebe rada s njihovim obiteljima, jer roditelji su prvi i nezaobilazni odgojitelji svoje djece; osim toga, oni su također i njihovi prvi učitelji vjere. S druge strane, i jedna sveobuhvatna duhovna obnova opet mora poći od naših obitelji. Zašto? Stvaranje jedne duhovnije klime u našim crkvama neće imati puno efekta bez stvaranja duhovnije klime u našim obiteljima. Ipak, ne smijemo zaboraviti to da prosječan vjernik tjedno provodi u crkvi svega sat-dva vremena, dok većinu svoga vremena provede u krugu obitelji ili na radnom mjestu. Jedna istinska duhovna obnova mora težiti upravo tomu: da kristijanizira čovjekovo životno i radno okruženje; da mu vjera u konačnici ne bude tek povremena aktivnost, nego temeljni način života, rada i razmišljanja.

Među predstavljenim prioritetima posebno mjesto zauzima prioritet rada s mladim obiteljima, odnosno sa onima koji su se tek (ili pak nedavno) vjenčali. Ispitanici smatraju da se ovakvim obiteljima treba posvetiti osobita pastoralna skrb i pažnja, jer ovdje se radi o vrlo osjetljivoj etapi bračnog života kad se ljudi još uvijek privikavaju jedno na drugo te nastoje pronaći odgovor na brojne novonastale probleme, dužnosti i obveze.

Ovdje ostaje pitanje na koji način, tj. s kojim sredstvima ostvariti ovo zacrtanu duhovnu obnovu? Naši ispitanici se ovdje donekle mimoilaze u svojim razmišljanjima. Neki pri tome više daju prioritet organiziranju različitih duhovnih seminara i obnova. Oni drugi prvenstveno daju prednost jednom organiziranom i institucionalnom radu. Tako se predlaže otvaranje obiteljskih i psiholoških savjetovališta, vjeronaučnih kursova za odrasle, rad na većem razvoju kršćanskih medija i izdavaštva ... Na koji način će se ubuduće konkretno raditi, o tome ćemo još zajednički promišljati. Međutim, za sada možemo pouzdano reći da svi dobiveni prijedlozi imaju smisla ...

2. Kako ocjenjujete stanje u našim kršćanskim obiteljima (međusobna bliskost i poverenje, odnos roditelja i djece)?

Apsolutna većina ispitanika stanje u našim kršćanskim obiteljima ocjenjuje ozbiljno narušenim. Kao dominantni razlog ovoga stanja navode se manjak vjere, loša ekonomska situacija te moderni način života, koji nameće apsolutnu dominaciju TV prijemnika, kompjutera i mobilnih telefona nad zdravom obiteljskom komunikacijom, kao i zajedničkom molitvom.

Veći broj ispitanika navodi i alkohol kao uzrok „svakog zla“ u našim obiteljima. Odnosi između roditelja i djece se uobičajeno opisuju dobrima dok su djeca mala. Međutim, mnogi odgovori sugeriraju da s periodom adolescencije (puberteta) počinju problemi. Pri tomu se mnogi roditelji osjećaju jednostavno nemoćnima i ne pronalaze pravo rješenje u

cilju poboljšanja odnosa i povjerenja sa svojom djecom.

3. Kakav i koliki uticaj ima aktualna ekonomska i socijalna situacija u BiH na život i raspoloženje naših obitelji?

Utjecaj aktualne ekonomsko-socijalne situacije u BiH na život i raspoloženje naših obitelji se ocjenjuje izrazito negativnim, kao što je to već vidljivo iz prethodnog odgovora. Stariji su zbog toga često nerasploženi, ljuti i neurozni, a mladi maštaju o trajnom odlasku u inozemstvo, ili opet, prihvaćaju neke neuobičajene i štetne uzore: mnogi od njih više ne žele biti poput nekog liječnika, inženjera, učitelja, svećenika ... Tomu naprotiv, sve češće žele biti poput ovog ili onog tajkuna, kriminalca itd. S tim u vezi, često se govori o izokretanju moralnih kriterija i vrijednosti: dobro je postalo loše, a zlo je postalo dobro.

Pri tome, ljude osobito pogađa izrazita ekonomsko-socijalna nejednakost, kao i sveprisutna korupcija. Društvo kao da se počinje dijeliti na samo dva staleža: povlaštene-bogate i odbačene-siromašne. U ovom kontekstu često se spominje i problem svećeničkog luksuza. Tako, ispitanici počesto primjećuju u svojim sredinama stvaranje jednog sve dubljeg animoziteta prema Crkvi i svećenicima. Potonji se sve češće počinju promatrati kao dio omražene vladajuće manjine, a neki od njih kao da još dodatno „dolijevaju ulje na vatru“: tašto i afirmativno pred vjernicima govore o svojim platežnim sposobnostima, kao i o svojim brojnim i efikasnim društveno-političkim vezama. U konačnici, ispitanici navode lošu ekonomsko-socijalnu situaciju uzrokom i nekih drugih problema, a što će se vidjeti kasnije i kod ostalih pitanja.

Međutim, neki odgovori sugeriraju i nešto drugačija stajališta. Naime, ekonomska situacija prema tome i nije toliko loša koliko je velik i dominantan materijalistički duh. Po tome, ljudi su danas preopterećeni ekonomskom situacijom jer im je postalo važnije ono „imati“ od onoga „biti“! Isti ispitanici primjećuju da aktivni vjernici pokazuju puno manje ekonomske neuroze i zabrinutosti od onih koji to nisu. I u ovom smislu jedna sveobuhvatna duhovna obnova se pokazuje barem djelomičnim rješenjem naznačene krize i to u smislu: Crkva ne može učiniti ono što je u nadležnosti države, ali može ljudima ulijevati nadu i volju za život!

Dodatno, danas je primjetna i stanovita averzija prema fizičkom radu. Većina kao da sebi traži dobro plaćen uredski posao. Malo tko želi biti radnik ili zemljoradnik. Uznemirujućim se pokazuje to da brojne njive zjape neobrađene i zarasle u korov, a to se dešava čak i u tradicionalno poljoprivrednim krajevima, gdje postoji stoljetna tradicija obrađivanja zemlje. S tim u vezi javljaju se čak i određeni ekološki problemi. Naime, mnogi domaćini se više ne udostojе čak ni pokositi travu, koja bi se mogla iskoristiti i barem prodati kao sjeno. Tomu nasuprot, raste tendencija spaljivanja njiva i livada, a tako se uništavaju brojne endemične vrste, a njihovo mjesto onda preuzima tvrdokorni jednolični korov.

4. Koji su najveći problemi sa kojima se naše obitelji danas susreću?

Ispitanici su na ovo pitanje manje-više već dali odgovor kroz prethodna pitanja. Međutim, ovdje možemo nadodati još problem pobačaja nerođene djece, kao i učestali strah od stvaranja obitelji kod mladih ljudi. Naime, mnogi ispitanici svjedoče o velikom broju nevjenčanih mladih ljudi na svojim župama. Ovo potonje se često dovodi u vezu s jednim neprimjerenim odgojem od strane njihovih roditelja, ali i s navedenom lošom ekonomskom situacijom. Tako roditelji često prenose svoje razočarenje na djecu. Pri tome se učestalo spominje ona formulacija: „Nisi luda da se udaješ, pa da se patiš k'o ja“ ...

5. Što bi smo mi kao zajednica vjernika mogli pozitivno učiniti za obitelj?

Ovdje se nameće jedan vrlo širok spektar mogućnosti i aktivnosti, a neke stvari su već spomenute u prethodnim pitanjima:

- svećenici bi trebali u svojim propovijedima češće govoriti o obiteljskim temama;
- osigurati u crkvama dostupnost različitih letaka i brošura sa obiteljskom tematikom;
- osnivati obiteljska savjetovališta;
- pokrenuti župnu katehezu za odrasle;
- organizirati pripremu za brak;
- posvećivati osobitu pastoralnu skrb za mlade obitelji;
- organizirati duhovne obnove i seminare za obitelji.

6. U kojoj mjeri i na kakav način se u našim obiteljima prakticira zajednička obiteljska molitva? Koje molitve se najčešće i najradije mole?

Odgovor na ovo pitanje je skoro jednoznačan: Nažalost, u našim obiteljima se vrlo rijetko zajednički moli i čini se kao da ova zajednička obiteljska molitva polako, ali sigurno iščezava. Gdje i postoji, obično je potiču stariji članovi obitelji: djedovi i bake. Naravno, ovo ne znači da molitve nema uopće, međutim, svatko moli po svom i za sebe, kad i gdje stigne.

Od molitvi najčešće se mole Jutarnja i Večernja molitva, „Anđeo Gospodnji“, Molitva prije i poslije jela, Sv. Krunica. Popularne su i razne svetačke pobožnosti, osobito one posvećene Sv. Anti Padovanskom i Sv. Brigiti.

7. Da li se u našim obiteljima redovito čita sv. Pismo?

Po ovom pitanju odgovori variraju od „slabo“ do „nikako“. Premda mnoge obitelji u svojim domovima imaju Sv. Pismo, one ga poimaju više kao nekakvu snažnu relikviju, nego kao nešto što bi trebalo čitati. Doduše, neke župne zajednice rade na organiziranju zajedničkog

čitanja Sv. Pisma u vrijeme korizme.

8. Kako ocjenjujete posjećenost nedjeljne svete Mise u našim župama?

Ispitanici ocjenjuju posjećenost nedjeljnih Svetih Misa u svojim župnim zajednicama s različitim ocjenama, ali nikad onim slabim i nedovoljnim. Najniža posjećenost se bilježi u gradskim župama, a pri tome se najniža posjećenost procjenjuje na oko 25%. To znači da nedjeljnu Sv. Misu posjećuje jedna četvrtina od ukupnog broja župljana te župe. U prigradskim, malogradskim i seoskim župama posjećenost je znatno veća i kreće se od 40-80%, a u nekim manjim kompaktnijim zajednicama se bilježi čak i stopostotni odaziv vjernika na nedjeljnu Sv. Misu. Međutim ispitanici ukazuju pri tome često i na jednu specifičnost koja kao da odudara od uobičajenih pastoralnih statistika katoličke Crkve. Naime, oni primjećuju da kod nas prevladava ono: „Tko ide, ide; a tko ne ide, ne ide“! Što će reći da u našim sredinama i nema previše onih tzv. periodičnih ili sezonskih vjernika (ponešto ih više ima u gradskim župama). Odatle proizlazi i jedno učestalo pitanje i izazov: Naime, kako potaći one koji nikako ne idu u crkvu da konačno počnu ići?

Dodatno, veliki broj ispitanika spominje dobru posjećenost Misa zornica i kod njih je pozitivno iznenađujuće to što na njima rado sudjeluju mladi i to u velikom broju. Također, mnogi spominju sve veću zastupljenost pobožnosti euharistijskog klanjanja u našim župnim crkvama. Ova pobožnost okuplja sve veći broj vjernika.

9. Kakvim ocjenjujete sudjelovanje vjernika-laika u liturgijskom životu vaše župne zajednice? Ima li dovoljno čitača, pjevača, ministranata, prakaratura?

Većina ispitanika za sudjelovanje vjernika-laika u liturgijskom životu svoje župne zajednice kaže da je dobro, a ponegdje čak i odlično. Pri tome, primjetno je da mladi sudjeluju puno bolje tamo gdje postoji organizirani rad s mladima, kao što to čini Frama, Nadbiskupijski centar za mlade „Ivan Pavao II.“, ili gdje postoji aktivan župski vjeronauk za srednjoškolce i studente.

10. Kako i u kojoj mjeri se odazivaju vjernici na sudjelovanje u raznim crkvenim akcijama (čišćenje i uređenje crkve, održavanje župskog groblja, karitativne akcije...)?

Ovdje se susrećemo sa širokom lepezom odgovora, no, dominiraju oni pozitivni odgovori, kao i zadovoljavajuće ocjene. Vjernici se uglavnom dobro odazivaju na ovakve akcije. Međutim, više ispitanika sugerira to da pri tome obično sudjeluju jedni te isti dok onih drugih nikad nema. Doduše, neki od ovih potonjih su spremni financijski pomoći ovakve akcije, premda ne pokazuju interes bliskog fizičkog sudjelovanja. Također, neki primjećuju da je odaziv na akcije bio puno bolji u poratnim godinama nego sada. Interes opada jer

ljudi gube interes prema dragovoljnom (besplatnom) radu. Tako, neki otvoreno kažu da će sudjelovati samo ukoliko budu plaćeni.

Opet, više ispitanika sugerira da ovdje do izražaja dolaze i organizacijske sposobnosti pojedinih svećenika. Neki očito imaju više smisla i talenta za organizaciju ovakvih akcija od onih drugih.

11. Što smatrate najvećim problemom za bolju međusobnu suradnju vjernika na našim župama?

Na ovo pitanje ispitanici su ponudili gotovo pa jednoznačan odgovor. Najvećim problemom za bolju međusobnu suradnju naših vjernika pokazuju se narušeni međuljudski odnosi. Naravno, kod analize samih narušenih odnosa susrećemo se s ponešto različitim aspektima i naglascima. Tako se u velikim gradskim sredinama ne govori toliko o međusobnoj posvađanosti, nego prvenstveno o zahlađenju i otuđenosti među ljudima. Nema izrazite mržnje, ali nema ni ljubavi. Nema svađe, ali nema ni prijateljskog druženja. Većina živi unutar svoja četiri zida i slabo komunicira s vanjskim svijetom. Počesto su depresivni i smatraju se napuštenima i zaboravljenima, kako od društva, tako i od Crkve, ne primjećujući nikako pri tome da su zapravo oni sami napustili i zaboravili, kako ono prvo, tako i ono drugo.

S druge strane, u seoskim, prigradskim i malogradskim sredinama više se spominju konkretna zavist i svađa. Već od nivoa šire obitelji često se spominje zavađenost oko podjele obiteljskog naslijeđa. Zatim, među prijateljima i susjedima često se javljaju zavist i ljutnja zbog spomenutih narušenih ekonomsko-socijalnih odnosa. Netko je ljut na nekoga, jer smatra da se onaj nezasluženo bolje „snašao“ u životu. Opet, ovi „snađeni“ vrlo često gledaju na one prve „s visoka“, kao na neku nižu i nedostojnu vrstu i tako se u konačnici stvara stanoviti „začarani krug“: nečija oholost hrani tuđu zavist i ljutnju, a ove će opet povratno još više poticati onu oholost i bahatost. Također, u novije vrijeme se sve češće primjećuje posvađanost zbog različitog stranačkog, odnosno, političkog opredjeljenja.

Svećenici među ispitanicima progovaraju o sličnom problemu među njima samima – svećenicima. I ovdje se govori o narušenim odnosima, kao i o nedostatku komunikacije i povjerenja. Nailazimo na identične obrasce, ali samo u drugačijim okolnostima. Tako se primjećuje postojanje zavisti i ljutnje zbog bolje i veće župe, ili važnijeg položaja unutar Crkve. Isto tako, primjetno je nezadovoljstvo velikog broja svećenika s ponašanjem nekih svojih kolega. Pri tome, ovdje se ne radi samo o narušenoj relaciji: pretpostavljeni-podčinjeni, nego uopće o narušenoj kolegijalnosti. U tom smislu se govori o često neljubaznosti, bahatosti, nadmenosti, ili se jednostavno ističe snažna zatvorenost i nedostatak bilo kakvog interesa za druge kod nekih.

U konačnici, spomenuti narušeni odnosi se pronalaze i na relaciji vjernik-svećenik. Ispi-

tanici pozitivno ocjenjuju redovito one svećenike kod kojih se pronalaze osobine kao što su: pobožnost, skromnost, čestitost, jednostavnost, aktivnost i susretljivost. S druge strane, materijalizam, ispolitiziranost, oholost, škrtost, zatvorenost i nezainteresiranost se redovito loše ocjenjuju te se uopće i ne očekuju od jednog svećenika.

Međutim, s tim u vezi nailazimo i na jednu dublju razinu promišljanja od strane nemalog broja ispitanika. Naime, „danas je najveći problem to što je uvijek onaj drugi problem“ – kako reče jedan ispitanik! Odnosno, mnogi primjećuju postojanje mentaliteta koji opstoji na lažnoj svijesti o vlastitom sveznanju i osobnoj nedužnosti. Oni kao da sve znaju i ni zašto nisu krivi. Vrlo su kritični prema svima, osim prema samima sebi i stoga su izrazito ne poučljivi. Teško ih je k sebi privući i u nečemu ih ili za nešto angažirati, jer u normalnim okolnostima pokazuju snažnu tendenciju prema vlastitoj samodostatnosti. Pomoć Crkve traže samo kad se nađu u nevolji. Međutim, i u takvim situacijama ne pokazuju volju za jednim dubljim i permanentnim pristupom vjeri i zajednici, nego puno češće traže jednokratnu i zapravo čudesnu pomoć, što će reći da čak i pravu vjeru poimaju više kao magiju, nego kao put, istinu i život. Jedan ovakav kritičarsko-konformistički mentalitet danas je sveprisutan, ali naravno, ne uvijek u istoj mjeri. Međutim, veliki je izazov pastorizirati one koji su ogrezli u spomenutom mentalitetu ... neki ispitanici priznaju da jednostavno ne znaju što i kako s takvima.

Generalni prijedlog kojeg ispitanici vežu uz 11. pitanje jest rad na jednom sveopćem narodnom pomirenju, a ono može proizaći samo iz jedne duboke i življene vjere.

12. Što bi smo mi kao zajednica vjernika mogli učiniti za naše mlade? Kako ih zadržati u rodnom kraju? Na koji način ih možemo očuvati od sve većeg i snažnijeg svjetovnjaštva?

Većina ispitanika sugerira da naše mlade treba pokušati utvrditi u vjeri, ali također i u patriotizmu: da više cijene svoj narod i zemlju; da bolje poznaju svoju kulturu, povijest, običaje i identitet. Međutim, odgovori jasno sugeriraju da će pri tome stariji morati krenuti od sebe, jer oni trebaju mladima davati pozitivni primjer o svemu spomenutom.

Naravno, kako je već ranije spomenuto, veliki destabilizirajući faktor u pokušaju zadržavanja naših mladih u rodnom kraju predstavlja loša ekonomsko-socijalna situacija. Ispitanici su svjesni, da mi ne možemo poduzimati mjere koje se nalaze izravno u državnoj ingerenciji. Međutim, materijalno blagostanje nije u konačnici ostvarivo bez nekih zdravih duhovno-psiholoških pretpostavki. Bez ispravnih moralnih orijentira, poštivanja drugih ljudi i njihovih prava te bez ispravne kulture rada. Bez svega ovoga bit će izlišno govoriti o bilo kakvom materijalnom prosperitetu.

13. Što bi smo mogli učiniti za socijalno najugroženije obitelji?

Ispitanici od reda pokazuju vrlo izraženu osjetljivost prema pitanju pomoći za najugroženije obitelji. Gotovo su svi suglasni u tome da se ostvarivanje jedne bolje pomoći treba odvijati u dva smjera: onom institucionalnom, ali i u onom osobnom. To će reći da bi više pozornosti trebalo posvetiti formiranju župnih caritasa, ali i izgradnji veće svijesti o ovom problemu kod svih ljudi, a pri tome osobito kod onih koji su u prilici da pomognu.

Kad je riječ o institucionaliziranoj pomoći, pojedini prijedlozi sugeriraju proširenje mreže pučkih kuhinja. U smislu: Crkva ne može rješavati sve materijalne probleme svojih vjernika, ali ipak, trebala bi se pobrinuti da nitko ne bude gladan.

Također, neki drugi prijedlozi polaze od isticanja primjetnog gospodarskog paradoksa na našim prostorima. On bi se mogao projicirati kroz pitanje: kako je moguće da kod nas ima gladnih, a postoji toliko neobrađene i neiskorištene plodne zemlje? S tim u vezi javlja se drugo pitanje: da li je nekako moguće ekonomski ugroženim obiteljima omogućiti korištenje one zemlje koju nitko više ne obrađuje, odnosno, da li bi bilo moguće realizirati jedan takav projekt na razini naše nadbiskupije?

14. Kako ocjenjujete međususjedske odnose na području vaše župe (ovdje mislimo i na odnose između samih nas hrvata-katolika, ali i na odnose sa pripadnicima drugih vjera i nacija)?

O ovom pitanju je već bilo dosta govora pod 11. pitanjem. Međutim, tamo je bilo riječi prvenstveno o narušenim odnosima unutar naše vjere i nacije. Zato ćemo se ovdje osvrnuti prvenstveno na odnose s drugim vjerama i nacijama. Većina ispitanika u ovom smislu govori o zadovoljavajućim odnosima, pri čemu ovo „zadovoljavajuće“ prvenstveno predstavlja nepostojanje neke izrazite mržnje, kao i izostanak nekih većih incidentnih situacija. S druge strane, neka konkretna suradnja je uglavnom slaba i sporadična. U gradskim župama situacija je po ovome pitanju nešto drugačija. Zbog veće međusobne izmiješanosti interakcija naših vjernika s drugima i drugačijima je dosta češća, a iskustva su pri tome ambivalentna: ima i onih pozitivnih, ali i onih negativnih.

15. Možete i sami predložiti neko pitanje ukoliko ga imate.

Odgovore na ovo pitanje ćemo razmatrati pod slijedećom točkom ...

PROMIŠLJANJE I SUGESTIJE SUDIONIKA DEKANATSKIH ZASJEDANJA POD VIDOM NJIHOVIH LOKALNIH SPECIFIČNOSTI

Proučavajući –do sada- prispjele odgovore sudionika dekanatskih zasjedanja vrhbosanske nadbiskupije teško je bilo ne primijetiti jednu veliku suglasnost i jednoznačnost među ponuđenim odgovorima. Ovo se osobito tiče onih pitanja koja se bave analizom određene situacije, pojave i datosti. S druge strane, odstupanja su nešto veća u onim pitanjima koja zahtijevaju ponudu određenih rješenja od strane ispitanika. Pri tome nisam primijetio neku generalnu geografsku uvjetovanost kod pojave spomenutih razlika, nego prvenstveno uvjetovanost u svezi sa osobnim usmjerenjem vjere. Kako je to već bilo naznačeno kod osvrta na prvo pitanje, možda bi se među ispitanicima moglo govoriti o postojanju tri izrazite grupe: fideisti, racionalisti i uravnoteženi, pri čemu pod potonjima podrazumijevam sve one koji su u skladu s tradicijom katoličke Crkve uspjeli ostvariti jednu zdravu osobnu sintezu vjere i razuma.

Ipak, bilo je moguće izolirati te uočiti i neke specifične pojedinačne zahtjeve, probleme i sugestije, a koji se mogu precizno situirati u odnosu na određene dekanate i državotvorne entitete.

Sarajevski dekanat: Uočava se problem neprikladnog ponašanja u crkvi od strane nekih vjernika tijekom liturgijskih čina: priča za vrijeme Mise, kašnjenje na Sv. Misu, tu je i paradiranje turista (šetkaju se, promatraju, fotografiraju, a to sve skupa ometa vjernike koji pokušavaju pobožno sudjelovati u svetim činima). Tu su i njima slični nedefinirani vjernici koji dođu na sred Mise da se pomole malo mimo Sv. Mise (oni obično obilaze pomoćne oltare, zavjetne slike i uskoro izađu). Također, sarajevskim vjernicima je sablažnjiva nekultura i neljubaznost nekih svećenika. Stoga očekuju da i Sinoda poradi nešto u svezi s navedenim problemima.

Kreševski dekanat: ondašnji svećenici navode problem na relaciji župna kateheza-školski vjeronauk. Također, brojne nejasnoće se javljaju i u svezi karizmatiskog pokreta. Kako je to na našim prostorima nova stvar te kako svojim sadržajem poprilično odudara od naših tradicionalnih pobožnosti, svećenici su počesto u nedoumici. Ne znaju kako bi se prema tome postavili, što bi o tome mislili, i u svezi toga dalje činili.

Bugojanski, Žepački i Doborski dekanat: navode specifičan problem u svezi raštrkanosti dekanata. Ovdje se radi o prostorno velikim dekanatima i mnogi smatraju da to negativno utječe na komunikaciju i suradnju među svećenicima, ali također i na osjećaj dekanatske pripadnosti te zajedništva kod samih vjernika.

Tuzlanski dekanat: spominje se problem pastorala rastavljenih supružnika. Navode da

su rastave brakova kod njih dosta česte i željeli bi znati kako adekvatno pastorizirati takve vjernike. Drugi problem koji se spominje jest organizacija sprovoda, tj. pitanje ispraćaja pokojnika od kuće do groblja. Uglavnom, ondašnji svećenici smatraju da bi se to pitanje trebalo riješiti na razini dekanata te da bi sprovodi trebali biti standardizirani, jer ovako se počesto pravi pometnja kod samih vjernika.

Ramski dekanat: navodi se veliki problem u smislu političke zavađenosti među vjernicima.

Derventski i sutješki dekanat: zbog odlaska velikog broja vjernika u ratu i poraću vlada velika briga za budućnost opstanka Hrvata-katolika na tim prostorima. Očekuju snažniju potporu Crkve.

Župe i dekanati u RS-u: nailazimo na slične probleme kao i u prethodnom slučaju. Dodatno, vjernici se osjećaju napušteno i zaboravljeno; pri tomu, od strane politike u potpunosti, a ponešto i od strane Crkve. Osobito ih muči pomisao da i sami Srbi znaju da su oni, ondašnji Hrvati-katolici napušteni. To ovim prvima daje osjećaj superiornosti, a onim drugima, tj. nama osjećaj inferiornosti. S tim u vezi, podrška nadbiskupije im je itekako važna. Sugeriraju organiziranje akcija i institucija koje bi ondašnjim ljudima ulijevale nadu u opstanak.

Problem pastve u malim župama (ispod stotinu vjernika): Više ispitanika predlaže ovaj problem na ozbiljno razmatranje. Naime, mnogi postavljaju pitanje da li ima smisla držati svećenika na župi koja ima manje od stotinu vjernika. S jedne strane, izražava se stajalište da su takvi svećenici potrebni u velikim župnim zajednicama gdje ima i previše posla za postojeće pastoralne radnike. S druge strane, izražava se i bojazan za zdravlje i stabilnost ovih svećenika koji duže vrijeme provode na malim raseljenim župama. U skladu sa ovim problemom naišli smo na veći broj -međusobno često- suprotstavljenih prijedloga. Tako neki predlažu reorganizaciju pastorala u najugroženijim dekanatima. Pri tome bi se organizirao jedan ili više centara gdje bi svećenici mogli zajednički živjeti, a tijekom dana bi odlazili raditi svatko na svoju župu. Mnogi se opet protive ovakvom prijedlogu, govoreći da mi svećenici, a osobito dijacezanski i ne preferiramo baš zajednički život pod istim krovom. Pri tome se navodi i jedan objektivan problem: Naime, nije isto kad pod jednim krovom žive župnik i kapelan, ili kad bi živjela zajedno dvojica ili trojica župnika. U potonjem slučaju, teško bi bilo predvidjeti daljnji razvoj situacije u takvoj sredini bez jasne hijerarhijske strukture. S druge strane, većina naših vjernika ne želi da se župe napuštaju pa čak ako i na tom području živi samo nekoliko katoličkih vjernika. Oni kažu da im postojanje većeg broja crkvi sa stalnim svećenikom ulijeva nadu i optimizam. U ovom smislu nailazimo na još jedan prijedlog: veći broj svećenika smatra da ugrožene župe ne treba napuštati, ali da ipak nešto u svezi toga treba hitno mijenjati. Naime, oni smatraju da

se u našoj nadbiskupiji ne bi smjelo događati to da neki svećenici stalno pastoriziraju velike župe, a drugi opet uvijek one male i ugrožene. Zato, ukoliko nam je kao nadbiskupiji uistinu stalo do opstanka tih malih župa, onda bi svi svećenici trebali biti spremni raditi na njima neko vrijeme. Jedan kolega predlaže da to bude koncipirano nešto poput „vojnog roka“, što će reći: svaki svećenik naše nadbiskupije bi tijekom svog radnog vijeka trebao (na primjer) provesti na jednoj takvoj župi dvije godine kao župnik. Dakle, svaki bez izuzetka i svaki na identičan vremenski period! Tako bi spomenute župe kako-tako i dalje opstajale, a pri tome nijedan svećenik ne bi bio preopterećen izazovima usamljeničkog života.

Po ovom pitanju će vjerojatno biti i drugih prijedloga, ali ono po sebi svakako spada među važnije teme budućih sinodskih skupština.

Centraliziranje pastoralne službe: Kao zadnji, ovdje navodimo jedan specifičan prijedlog proizašao iz dosadašnjeg rada naše Sinode. Naime, kroz protekla dekanatska zasjedanja je uočena potreba organizacije različitih pastoralnih aktivnosti. Tako smo govorili o potrebi stvaranja jedne organizirane priprave za brak, zatim o vjeronauku za odrasle, o boljem pastoralu starih, o aktivnijem pastoralu mladih. Spominjalo se i organiziranje biblijskih tečajeva, različitih duhovnih seminara i sl. Međutim, pri tome je poprilično jasno da se sa svim ovim neće moći baviti svaki župnik i svaki župni vikar. Naime, mnogi su mišljenja da naš aktualni pastoral upravo trpi jer se svećenici ponašaju kao da znaju sve i mogu sve, te u skladu s tim na kraju i urade puno, ali sve polovično, nedefinirano i nedovršeno. U tom smislu bi unutar naših dekanata trebalo izvesti stanovitu podjelu rada i aktivnosti. Tako bi –prema ovom prijedlogu- neki župnik preuzeo brigu o pripravi za brak, drugi bi se bavio prvenstveno pastoralom mladih, treći karitativnim stvarima itd.

O ovome prijedlogu će vjerojatno još biti riječi u daljnjem radu Sinode ...

U Sarajevu, 19. lipnja 2014.

dr. Mario Bernadić, generalni tajnik sinode

Svim župnicima, pastoralnim djelatnicima, vijećnicima, i svim dionicima života i rada na putu vjere u nadbiskupiji Vrhbosanskoj.

PRIPRAVA ZA SINODU – BRAK I OBITELJ

Nakon dekanatskih susreta sa svećenicima, redovnicima i redovnicama, kao i vijećnicima te katehetama i katehisticama, razmatrali smo na sjednici Povjerenstva za Sinodu u Vrhbosanskoj nadbiskupiji o pristiglim odgovorima i prijedlozima. Iz njih proizlaze **BRAK I OBITELJ** kao prioritetne teme u budućem radu Sinode Vrhbosanske nadbiskupije. Kako bi se ta tema što bolje pripremila i s terena dobili što bolje prijedloge u skladu učenja Crkve, predlažemo da se o toj temi na svim razinama temeljito obradi i razmotri.

Uz **Bibliju**, posebno preporučamo obraditi **Katekizam katoličke Crkve** br.1601-1666. te **Zakonik kanonskog prava** kan: §§ 1055-1165. Uz to se treba osvrnuti i na drugi broj Biltena Sinode, koji je upravo ponajviše posvećen naznačenoj temi braka i obitelji.

Navodim i druga pastoralna izdanja o toj temi:

- **Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici** (Sarajevo 2008);
- **Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u BiH** (Sarajevo, 2005).
- **Obitelj – Zajednica vjere, života i ljubavi** (Sarajevo, 2008)

Dobro bi bilo dati da o toj temi pripravi vjeroučitelj, ili koji vijećnik uz asistenciju župnika, te o tome imati redovno tjedno jedan termin susreta i razmišljanja, ne samo za vijećnike nego i za sve župljane koji uspiju sudjelovati. Svakako ovo obrađivati do početka studenog kada nam treba poslati izvješće.

Cilj je animirati cjelokupno mnijenje u župi o vrednovanju braka i obitelji. Zato se i postavlja pitanje:

Ovdje bi potrebno bilo domišljati neka područja za uspješan brak i obitelj:

- Priprava – za brak i život obitelji
- Slavlje ženidbe – sakramentalno i obiteljsko
- Potpora mladim bračnim parovima
- Pitanje rješavanja kriza u braku i obitelji
- Otvorenost životu i solidarnost obitelji međusobno
- Zbrinjavanje roditelja u trećoj dobi života

Nakon održavanja ovih susreta u župama, napraviti izvješće Tajništvu Sinode – koliko je bilo susreta, koliko sudionika, tko je uvodno predavanje imao za raspravu, te koje su sugestije za Sinodu da razmotri?

Do početka studenog očekujemo vaše osvrte, kako bi otvorili slijedeću temu, a ovu temu o braku i obitelji priredili radni dokument. Uz ovo, posebno neka zaživi molitva za obitelj, koju je Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine priredila 2006. godine povodom trogodišnje obiteljske obnove u našim biskupijama:

Slavimo te Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si dostojanstvo obitelji ustanovio na slici svoga Trojstvenog zajedništva ljubavi.

Klanjamo ti se, Gospodine Isuse Kriste, Otkupitelju naš, jer si se udostojao roditi u ljudskoj obitelji i jer si svojom žrtvom na križu bračnu ljubav od rane grijeha iscijelio, te bračno i obiteljsko zajedništvo ljubavi i vjernosti učinio sakramentom svoga saveza s Crkvom.

Hvalimo te, Duše Sveti Tješitelju, koji po sakramentu ženidbe, zajedničkoj molitvi i nedjeljnoj euharistiji, kršćansku obitelj neraskidivo ujedinjuješ i posvećuješ, da može biti svetište života i škola kršćanske ljubavi.

Ponizno te molimo, Svemogućí Bože, da se po uzoru na Svetu Obitelj, u našem kršćanskom domu, ostvari božanski naum o braku i obitelji – da naša obitelj bude istinska zajednica vjere, života i ljubavi. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

U Sarajevu, 5. kolovoza 2014.

Vinko kardinal Puljić,
nadbiskup vrhbosanski

Izvorno značenje kršćanski sklopljenog braka

U svakoj kulturi, pa i onima koje nisu kršćanske, brak i obitelj imaju važnu i neprocjenjivu ulogu. Ali, mnoge su promjene u današnjem suvremenom društvu dovele u pitanje vrijednost samog braka, a time i opstanak obitelji. Obitelj je u takvoj krizi da joj prijete gubljenje identiteta. Uzroci te krize su mnogobrojni, i ne možemo im ovdje posvetiti više mjesta, ali onaj koji je u temelju svih jest gubitak vjere, odnosno njezino površno življenje. Međutim, već nas i biblijski pisci upozoravaju na mogućnost tih i takvih kriza kroz koje prolazi čovjek onda kada se odvoji od Boga i njegova nauma za dobro čovjeka i čovječanstva. Tako, za biblijske pisce uzrok krize braka se svodi samo na jedno: odvojili smo seksualnost od ljubavi, a ljubav od braka, a Božja izvorna zamisao je bila da seksualnost bude ucijepljena u ljubav, a ljubav življena u braku.

1. Izvorni Božji plan o ljudskoj ljubavi

Već prve stranice Biblije donose izvorni Božji plan o ljudskoj ljubavi i braku. Na tim stranicama se čita: „Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih“ (Post 1, 27-28). Ovi reci govore kako dostojanstvo i veličina čovjeka dolaze od Božje svetosti jer sam ga Bog stvara sebi sličnom. Bog stvara i različnost spolova („kao muško i žensko stvori ih“). Bog stvara i samu spolnost, ona je dakle Božji dar, i kao dar u sebi je dobra i sveta, ali ona nalazi svoj smisao u bračnoj zajednici muža i žene, u bračnoj ljubavi. Bog blagoslivlja prvi par: „I blagoslovi ih Bog i reče im: ‘Plodite se i množite i napunite zemlju, i sebi je podložite!’“. Ovi reci govore kako je plodnost dar ljubavi, kako spolnost čovjeku nije dana kao nešto za sebe, nego kao nešto kao sredstvo zaposjedanja zemlje. Muškarac i žena pozvani su da zajednički dovršavaju Božje djelo stvaranja. Sliku Božju na koju su sami stvoreni oni prenose na potomstvo. Božji blagoslov pokazuje ne samo da Bog ustanovljuje ženidbu nego daje čovjeku moć da rađa nova bića na njegovu sliku.

Kada Bog stvara ženu da bude Adamu pomoć, a pomoć znači biće jednako, ravnopravno, partner s kojim može razgovarati, s kojim može surađivati, planirati, biće koje može ljubiti, Adam uzvikuje: „Gle, evo kosti od mojih kostiju, mesa od mesa mojega!“ (Post 2,23). Ovo govori kako je bračna ljubav toliko snažna i tajanstvena veza da ljude povezuje u jedno tijelo. Biblijski pisac zatim nastavlja: „Stoga će čovjek ostaviti oca i majku

da prione uza svoju ženu i bit će njih dvoje jedno tijelo“ (2, 24). Veza koju njih dvoje ostvaruju snažnija je i od najsvetije roditeljske ljubavi. „Njih dvoje bit će jedno tijelo“ govori i o nerazrješivosti te ljubavi i o zahtjevu plodnosti. Dvoje daju novo biće, novu osobu. Bog ljudima nije mogao povjeriti plemenitiji zadatak i uzvišeniju stvaralačku suradnju, jer u bračnoj ljubavi supružnici surađuju s Bogom u stvaranju, imaju mogućnost davanja novog života! Brak je način preko kojeg Bog stvara nova bića, nove osobe, „na svoju sliku“.

Ako je spolnost Božji dar, u sebi svet i dobar, ako je supružnicima dana mogućnost uzvišene suradnje s Bogom u mogućnosti prijenosa života, odakle onda sve zlo koje je ušlo u tu dimenziju ljudske stvarnosti i života: odakle toliki nesretni brakovi i sve češći razvodi, razorene obitelji, svađe oko zemljišta, odakle samohrane i maloljetne majke, djeca napuštena i bez roditelja, djeca pronađena na smetištima, odakle milijuni pobačaja godišnje, cijela industrija pornografije koja iskorištava taj ljudski dar spolnosti pretvarajući ga, isključivo radi milijunske zarade koju donosi, u sredstvo iskorištavanja, ponižavanja i uništavanja čovjeka? Biblijski pisac kaže da je to jer smo mi htjeli „probati zabranjeno voće“, što govori da smo uzeti sebi za pravo da odlučujemo što je dobro a što je zlo, a to je odluka koja pripada Bogu. Mi smo se stavili na mjesto Boga umjesto da prihvatimo da smo njegovi suradnici. Mi smo odlučili da budemo gospodari života (pobačaj) umjesto da prihvatimo da je to Božji neizmjeran dar ljudima, dar koji smo trebali prihvatiti a ne odbaciti i gospodariti njime. Zapravo biblijski autori govore da je sve zlo koje zahvaća u blagoslov obitelji upravo to: razdvojili smo seksualnost od ljubavi a ljubav od braka a seksualnost treba biti dio ljubavi, a ljubav življena u braku.

2. Kristova ljubav model bračne ljubavi

Kada su Isusa farizeji pitali o nerazrješivosti ženidbe, on se pozvao upravo na prve stranice Biblije: „Zar niste čitali: Stvoritelj od početka muško i žensko stvori ih i reče: Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu; i dvoje njih bit će jedno tijelo“. Tako više nisu dvoje, nego jedno tijelo. Što, dakle, Bog združi, čovjek neka ne rastavlja“ (Mt 19, 4-9). U svjetlu ovih Kristovih riječi izriče se načelo nerazrješivosti braka. Poslanica Efežanima, donosi nam model i uzor bračne ljubavi, svetosti te veze i nerazrješivosti toga zajedništva: „Pa kao što se Crkva podlaže Kristu, tako i žene muževima u svemu! Muževi ljubite svoje žene kao što je Krist ljubio Crkvu te sebe predao za nju“ (5, 24-25). Dakle,

žene trebaju biti muževima podložne u svemu, ali muževi žene trebaju ljubiti na način kako je Krist volio Crkvu. Sad, koja se žena s radošću ne bi „podložila“ mužu koji bi je volio onako kako Krist voli?!

Kako je Krist volio Crkvu? Dao je svoj život za nju! Krist je Crkvu volio slobodno. Kada su došli rimski satnici po njega u Getsemanski vrt nije pobjegao. Rekao im je: mene tražite, njih pustite. Volio je trajno (potpuno), nosio je križ za nju, i na križu i umro. Volio je plodno, nakon njegove smrti nastaje kršćanstvo. Kada kršćani sklapaju brak svećenik pita: Jeste došli slobodno? Hoćete se ljubiti do kraja? Jeste spremni dati život, imati djecu? Dakle bračna ljubav treba biti slobodna; mora biti trajna i potpuna (iz čega proizlazi nerazrješivost braka i vjernost u braku), i treba biti plodna, otvorena životu. Za ova tri obećanja, za slobodu, trajnost i otvorenost životu, supružnici svojom privolom izriču svoje „da“. Supružnici bi trebali u svome svakodnevnom životu, a ne samo tada „na oltaru“, neprestano potvrđivati ta svoja tri obećanja! Ta tri obećanja već sami po sebi isključuju ono što postaje gotovo redovitom praksom u današnjem vremenu: predbračni spolni odnosi (jer im nedostaju gotovo sva tri uvjeta), kontracepcija (gdje je riječ o ljubavi u slobodi nema potrebe za zaštitnim mrežama), i prilična lakoća kod rastave brakova (koja isključuje trajnost).

3. Kristova ljubav uvjet i mogućnost trajnosti bračne ljubavi

Crkva naučava i vjeruje da sam Bog u braku spaja i da upravo ta bezgranična i neuvjetovana Božja ljubav ne samo čini brak nerazrješivim, nego ga čuva od svake izvanjske i unutarnje opasnosti. Ne bi li bila neizmjerana sreća i sigurnost znati da nikakva moć svijeta, nikakva napast i ljudska slabost neće moći rastaviti ono što je Bog spojio i blagoslovio? Bračna je ljubav sakrament, slika, ali i živa prisutnost, Kristove ljubavi za Crkvu, a on je Crkvu ljubio do Križa. Zato je brak nerazrješiv, ne zato što bi to bilo pogrešno, nego što je nemoguće. Bilo bi kao da je Krist u određenom trenutku napustio Crkvu. Brak je intimno zajedništvo muškarca i žene, ali je prije svega njihovo zajedništvo s Bogom, zato je obitelj jedan od najvećih Božjih darova, zato je obitelj „mala Crkva“, mjesto gdje se slavi Boga, sudjeluje u njegovu stvaranju, prenosi vjeru na buduća pokoljenja. Crkva naučava i vjeruje da je u sakramentalno sklopljenom braku sam Bog začetnik te veze. Sam je Stvoritelj muškarcu i ženi dao sposobnost povezivanja, ne samo biološki i nagon-ski, nego kao razumne i slobodne osobe. Sama Božja ljubav tu vezu omogućuje, održava

i blagoslivlja. Jedan je autor rekao da će onaj koji želi srušiti svoj brak naći tisuću razloga da to uradi. Ali i onaj koji ga želi spasiti naći će isto toliko razloga da ga spasi! Kršćanima je, uz ove ljudske mogućnosti, sam Bog sigurnost, snaga i uporište za takvo življenje bračne ljubavi.

U svjetlu ovog značenja braka, postavljamo nekoliko pitanja za osobno promišljanje, kako bi mogli vidjeti što sve možemo uraditi sami, a što može i treba uraditi Crkva, kako bi se opet vratili izvorima i spasili taj dragocjeni Božji dar braka i obitelji.

- Da li mislite da su bračni parovi svjesni ovog značenja sakramenta braka?
- Koji su glavni problemi kada je u pitanju življenje ovako shvaćenog braka?
- Što mislite da je potrebno da se bar pokuša živjeti tako da se ovaj ideal bar približno ostvari?
- Što bračni parovi mogu sami uraditi da to ostvare?
- Što bi Crkva trebala i mogla uraditi da ljudima olakša i omogući ovakvo shvaćanje i time življenje braka?

dr. sc. Zorica Maros

KORELACIJA KRIZE OBITELJI I KRIZE VJERE TE POKUŠAJ NJIHOVOG NADVLADAVANJA

Provodeći početno ispitivanje među sudionicima Sinode otkrili smo da oni prepoznaju rad sa obiteljima kao prioritet budućeg sinodskog rada. Pored toga, ispitanici smatraju da je obitelj kao institucija u današnje vrijeme izrazito ugrožena, te da su odnosi među članovima obitelji ozbiljno narušeni. Kriza obitelji je zabrinjavajući fenomen koji se može promatrati i istraživati na različite načine, međutim, mi ćemo ovdje krenuti od činjenice sve većeg zabilježenog broja razvoda brakova, kako kod nas, tako i u cijeloj Europi.

Promjena prioriteta i novo osmišljavanje bračnog života

Moglo bi se reći da je brak kao institucija zajedničkog života muškarca i žene s vremenom izgubio dosta na svojoj egzistencijalnoj važnosti. Naime, u klasičnoj obitelji muškarac je bio taj koji je privređivao, dok se žena brinula za kućanstvo i djecu. Tako ova veza nije bila samo nužna zbog njihove eventualne ljubavi i zaljubljenosti, nego prvenstveno zbog ekonomsko-egzistencijalnih razloga. Pri tome žena nije mogla preživljavati sama bez muža hranitelja, ali ni muž ne bi mogao samostalno živjeti bez žene kućanice, jer pored svog zahtjevnog i napornog posla on svakako ne bi stigao uraditi sve ono ostalo, što je još trebalo učiniti kod kuće: briga za djecu, kuhanje, spremanje, pranje „na ruke“, pletenje, šivanje, štrikanje ... Jednostavno, oboje su morali raditi vrlo naporno, svako na svom području, i jedno bez drugog ne bi mogli preživjeti. Ova duboka egzistencijalno-ekonomska povezanost činila je sve ostale njihove međusobne probleme poprilično nevažnima. Odnosno, neki se parovi možda nisu dobro slagali, ali svejedno, živjeti se moralo.

Tehnički i uopće civilizacijski napredak znatno su umanjili navedenu egzistencijalno-ekonomsku uvjetovanost braka. Danas žene također mogu uspješno zarađivati, a održavanje domaćinstva nije više ni približno tako zahtjevno kao u stara vremena. Reklo bi se da postoji aparat za sve, a skuhati se može nešto i „na brzaka“ uz pomoć gotovih sastojaka i jela. S obzirom da se danas može uspješno preživljavati i kao samac, nekad nevažne bračne razmirice sada postaju odlučujuće u smislu opstojnosti braka. Naime, ljudi se ne odlučuju više za brak zbog mogućnosti zajedničkog preživljavanja, nego zbog iščekivanja jedne posebne i sretne ljubavi koja će njihovim životima dati sasvim novu dimenziju i smisao, a ako se ovo na koncu ne nađe, samim tim brak dolazi u tešku i počesto fatalnu krizu. Zbog svega toga uopće nisam sklon idealizirati onu klasičnu obitelj, a kuditi ovu modernu. Mišljenja sam da se u oba slučaja radi o jednim te istim ljudima, ali koji žive u posve različitim civilizacijskim okolnostima, te u skladu s njima i reagiraju na različite načine. U

konačnici čovjek zasigurno ne može utjecati na tijek i lik vremena i stoga vjerojatno nema smisla kukati za nekakvim „starim dobrim vremenima“. Međutim, ljudi mogu i trebaju uz Božju pomoć raditi sami na sebi; izgrađivati se u smislu svoga osobnog ljudskog i vjerskog dozrijevanja, kako ih na koncu nikakve društvene mijene ne bi mogle zateći nesprenima.

Statistički podaci

Europske statistike u zadnjih 50-tak pokazuju da se broj rastave brakova nalazi u konstantnom porastu. Tako na razini EU danas 34% brakova okončava rastavom. Naši krajevi zaostaju za ovim visokim europskim prosjekom, međutim, i ovdje se uočava zabrinjavajuća tendencija porasta. Pri tome je važno spomenuti i postojanje stanovite regionalne uvjetovanosti u kontekstu ovoga problema. Naime, statistike jasno pokazuju da su ljudi u južnim regijama manje skloni razvodu nego oni u sjevernim. U tom smislu se govori o tradicionalnom jugu i liberalnom sjeveru. Na primjer, u Europi se najmanje rastava događa u Grčkoj, a najviše u skandinavskim zemljama. U susjednoj Hrvatskoj najniža stopa razvoda bilježi se u Dubrovačko-neretvanskoj županiji (12%), a najviša u Primorsko-goranskoj županiji i Gradu Zagrebu (40%). U Bosni i Hercegovini se ponavlja sličan obrazac. Tako se u Zapadno-hercegovačkom kantonu bilježi puno manje razvoda nego recimo u Posavskom kantonu. Ipak, važno je spomenuti da se u Bosni i Hercegovini generalno bilježi znatno manji broj rastave brakova nego što je to slučaj u susjedstvu i u ostatku Europe. Stopa razvoda ovdje obično ne prelazi 10%. Međutim, bosansko-hercegovačke statistike sadrže i neke specifične oscilacije koje se mogu dovesti u vezu s proteklom ratom i poraćem. Na primjer, u nekoliko poratnih godina bilježi se vrlo mali broj rastave brakova, da bi 2001. došlo do svojevrsne eksplozije. Te godine u Posavskom kantonu stopa razvoda iznosi 20%. Znatno porast je zabilježen i u drugim kantonima, osim u Zapadno-hercegovačkom, gdje u to vrijeme nije zabilježen niti jedan razvod. Poslije toga dolazi do stanovite stagnacije, i kako je već rečeno, u prosjeku se bilježi od 3 do 11% rastavljenih brakova godišnje, s tim da je 2011. ponovno zabilježen jedan snažniji porast u odnosu na prethodne godine, što se možda može dovesti u vezu s negativnim posljedicama gospodarske recesije. U konačnici ovo ne znači da bosansko-hercegovačke obitelji imaju manje problema od europskih obitelji. Tomu naprotiv, svi čimbenici ukazuju na to da se ovdašnji supružnici susreću s puno problema, međutim, zbog tradicijskih i religioznih uvjerenja oni nerado biraju razvod kao rješenje.¹

1 Statistike preuzete od Nedim Begović, Tendencije razvoda braka u Federaciji Bosne i Hercegovine od 1996. do 2007. (www.fin.ba/.../1-tekstovi?...tendencije-razvoda-brak... Stanje: 30.7.14) i od Josip Obradović, Evo zašto masovno pucaju brakovi u Hrvatskoj,

Na kraju treba spomenuti i rastuću pojavu tzv. kohabitacije ili sparivanja. Pod ovim pojmom misli se na životnu zajednicu muškarca i žene koja je, kako crkveno, tako i civilno nezakonita. Statistike pokazuju da su ovakve zajednice puno nestabilnije od klasične bračne zajednice, odnosno, da još češće podliježu rastavi. Čak što više, jedna brza i jednostavna rastava bez ikakvih pravnih posljedica često i predstavlja temeljni motiv kod osnutka ovih zajednica. Nešto u smislu: „Dok nam bude lijepo bit ćemo zajedno, kad više ne bude, svatko na svoju stranu“.

Suvremeni uzroci rastave braka

Kako domaća, tako i strana istraživanja otkrivaju jednu zanimljivost. Naime, danas je tek svaki peti ili šesti razvod povezan s bračnom nevjerom, a to znači da brakovi danas „pucaju“ prvenstveno zbog nekih sasvim drugih razloga. Kao najčešći razlog rastave braka navodi se nerazumno ponašanje jednog od bračnih drugova i ujedno, danas je ovo razlog rastave u čak 47% slučajeva². Pitamo se sada što je to nerazumno ponašanje i kako se manifestira? Konkretno, iza navedenog pojma stoji veći broj neprilagođenih oblika ljudskog ponašanja, ali koji na koncu vjerojatno imaju jedan zajednički uzrok. Tako se spominju: nesposobnost ostvarivanja zdravih kompromisa i dogovora, stalno nametanje krivice i odgovornosti drugoj strani, nezainteresiranost za zajedničke probleme i interese, zatvorenost i manjak komunikacije, pretjerana rastrošnost, nejasna spolna podjela (muškarac se sve češće ponaša kao žensko, a ona sve češće izigrava muško) i sl. Uglavnom, iza svega navedenoga moguće je da se skriva samo jedan zajednički uzrok, a on se identificira kao nedostatak afektivne, tj. emocionalne zrelosti, što će opet reći da se danas sve češće susrećemo sa nezrelim odraslim ljudima. Međutim, o ovome ćemo reći nešto više kasnije ...

Kao drugi razlog rastave brakova po učestalosti obično se navodi nasilje u obitelji, a kao treći ovisnost. Pri tome se najčešće spominju ovisnost o alkoholu i kocki. Kao četvrti razlog spominje se bračna nevjera, a ostale razloge nije jednostavno prezentirati, jer ih neki autori svrstavaju pod već navedenim razlozima, a neki drugi kao zaseban problem. U tom smislu ćemo spomenuti ovisnost o internetu, pri čemu prednjači ovisnost o popularnoj društvenoj stranici „Facebook“. Najnovije statistike sa Zapada pokazuju da se čak svaka peta rastava braka događa zbog „Facebook-a“. S druge strane, u našim krajevima ljudi se

(<http://www.tportal.hr/lifestyle/obiteljdom/292992/Evo-zasto-masovno-pucaju-brakovi-u-Hrvatskoj.html> Stanje: 30.7.14.).

2 Podatak se bazira na istraživanju Co-operative Legal Services-a (<http://www.co-operativelegalservices.co.uk/latest-news/adultery-no-longer-top-reason-for-divorce/> Stanje: 30.7.14.).

također nerijetko rastavljaju zbog nemogućnosti adekvatne raspodjele kućanskih poslova. Kako je već prije spomenuto, današnje žene sve češće privređuju izvan kuće te zbog toga očekuju da i njihovi muževi uzmu udjela u kućanskim poslovima. No, ovi počesto ne žele sudjelovati u tome, jer smatraju da kućanski poslovi spadaju isključivo na ženu. U praksi se tako bilježe ponekad i zbilja paradoksalni slučajevi. Na primjer, u nekim obiteljima danas samo je žena ta koja zarađuje plaću. Ali, njihovi muževi se usprkos tome ne žele prihvaćati bilo kakvih kućanskih poslova, premda su po cijeli dan besposleni, jer –kako je već rečeno– iz tradicijskih razloga smatraju da to isključivo spada na ženu. Ovakve žene na koncu vrlo često traže rastavu braka ...

Najčešći uzroci rastave braka u današnje vrijeme:

- 1) Nerazumno ponašanje
- 2) Nasilje u obitelji
- 3) Ovisnost o alkoholu, kocki i internetu
- 4) Bračna nevjera
- 5) Nemogućnost adekvatne raspodjele kućanskih poslova

Shema 1.³

Uzroci slabljenja obitelji iz perspektive vjere

Sve do sada spomenuto proizlazi prvenstveno iz riznice svjetovnih istraživanja. Naravno, to što je svjetovno, ne znači da je za odbaciti. Nasuprot tomu, jedna svjetovna, ali čovjekoljubna sociologija ili psihologija mogu itekako biti od koristi, kako vjeri, tako i vjernicima. Nekim od predstavljenih tema vraćat ćemo se i kasnije. No, želimo sada posvetiti se više religioznoj dimenziji naznačenog problema slabljenja obitelji.

„Obitelj koja moli ostaje zajedno“ (Bl. Majka Terezija)

Crkva je oduvijek prepoznavala zajedničku obiteljsku molitvu kao neosporni temelj stabilnosti obitelji. U tom smislu Bl. Majka Tereza kaže: „Obitelj koja moli ostaje zajedno“! Pitali smo se zašto je zajednička obiteljska molitva toliko važna? Naime, kršćanstvo ne pronalazi vlastiti uzor obiteljskog života u granicama svjetovnog reda. Ono se nikada nije moglo

3 Navedeni prikaz predstavlja kombinaciju nekolicine društvenih istraživanja. Kao temeljne navodim istraživanja Co-operative Legal Services-a, engleskog sociologa A. Giddensa te hrvatskoga J. Obradovića.

identificirati sa arhaičnom poligamijom i poliandrijom, ali niti sa jednom krhkom monogamijom podložnoj rastavi, pa makar ovu istu bio propisao i Božji čovjek Mojsije (usp. Pnz 24,1-4). U ovom smislu evanđelje po Marku nam donosi slijedeću zgodu: „A pristupe farizeji pa, da ga iskušaju, upitaše: ‘Je li mužu dopušteno otpustiti ženu?’ On im odgovori: ‘Što vam zapovjedi Mojsije?’ Oni rekoše: ‘Mojsije je dopustio napisati otpusno pismo i otpustiti.’ A Isus im reče: ‘Zbog okorjelosti srca vašega napisa vam on tu zapovijed. Od početka stvorenja muško i žensko stvori ih. Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu; i dvoje njih bit će jedno tijelo. Tako više nisu dvoje, nego jedno tijelo. Što dakle Bog združi, čovjek neka ne rastavlja!’ U kući su ga učenici ponovno o tome ispitali. I reče im: ‘Tko otpusti svoju ženu pa se oženi drugom, čini prema prvoj preljub. I ako žena napusti svoga muža pa se uda za drugoga, čini preljub’ (Mk 10,2-12). Dakle, Isusovo poimanje braka proizlazi iz podsjećanja na prvotni božanski stvaralački plan, pri čemu visoko dostojanstvo braka predstavlja jednu dimenziju visokog čovjekovog dostojanstva. Ta on je „kruna stvaranja“, Božje ljubljeno stvorenje, koje je pozvano da nasljeđuje svetost svoga Tvorca (Lev 19,2). Tako dolazimo do središnjeg uzora kršćanskog braka i obitelji. U kršćanskoj literaturi i tradiciji se u tom smislu obično spominje Sveta Obitelj Isusa, Marije i Josipa. Oni i jesu istinski uzor, ali čak niti oni nisu onaj prvi i najsvetiji uzor. U konačnici to je sam Bog, tj. Presveto Trojstvo!

„Ljubav je međusobno razlikovanje onih, koji se zapravo više i ne mogu razlikovati“ (G. W. F. Hegel)

Čuveni teolog dvadesetog stoljeća Karl Rahner reče jednom prilikom da se danas većina kršćana ponašaju kao praktični monoteisti.⁴ Pa dobro, istini za volju, mi kršćani i jesmo monoteisti, međutim, teolog je sa ovim htio izreći jednu krucijalno važnu opomenu. Kako on dalje kaže, čak se ponekad i u službenim crkvenim dokumentima potkrade ono kako „mi vjerujemo u osobnoga Boga“. To zapravo i nije točno, jer mi kršćani vjerujemo u troosobnoga Boga: Oca, Sina i Duha Svetoga. Ipak, Oni stoga nisu tri Boga, kao što ni mi kršćani nismo triteisti. Naravno, ovdje se ljudski um počinje naprezati. Kako to da su Trojica, a ipak su Jedan? I to ne nešto kao Jedan, nego baš uistinu Jedan. Ne radi li se stoga ovdje o klasičnoj logičkoj kontradikciji? Um će se ovdje naprezati sve dok se ne prisjeti čudesnog iskustva ljubavi, onog iskustva, koje sugerira da dvoje mogu postati jedno,

4 Walter Kasper, Bog Isusa Krista, UPT, Đakovo 1994., str. 350., poziva se na Karl Rahner, Der dreifaltige Gott als transzendenter Urgrund der Heilsgeschichte, u: Mysal II, 319.

premda su još uvijek dvoje. To je lijepo izrazio njemački filozof Hegel slijedećim riječima: „Ljubav je međusobno razlikovanje onih, koji se zapravo više i ne mogu razlikovati“!

Jedan Bog, jedno tijelo...

U prvom biblijskom izvještaju o stvaranju pronalazimo slijedeći redak: „Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih“ (Post 1,27). Reklo bi se da tek uz pomoć ovog retka možemo shvatiti puni doseg i dubinu značenja onoga što spominje tzv. drugi biblijski izvještaj o stvaranju i na što se kasnije poziva i sam Gospodin Isus: „Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu i bit će njih dvoje jedno tijelo“ (Post 2,24). Dakle, Bog stvara čovjeka na svoju sliku, a taj čovjek nije samo muškarac, nego muško + žensko. S vremenom će postupno doći do toga da se čovječstvo sve više počinje poistovjećivati sa individualizmom, sebstvom, samostojnošću, pa čak i sa egoizmom i usamljenošću. Stoga i ne čudi ona moderna sintagma koja izbjegavanje braka dovodi u vezu sa čovjekovom emancipacijom i samoostvarenjem. Tomu naprotiv, Biblija jasno ukazuje na brak kao na garanciju istinskog čovječstva i dostojanstva. Međutim, upravo zato što je brak od Boga dan i što sam po sebi predstavlja sliku uzvišenog Božjeg Otajstva, on ostaje moguć samo tamo gdje se živi i računa s Bogom. Ukoliko ova veza s Bogom dođe u krizu, samim tim će se i brak početi pretvarati u blijedu imitaciju i manje-više grešnu improvizaciju samog sebe. Stoga bi mogli zaključiti da dvoje ljudi mogu biti jedno tijelo tek onda kad u njihovoj vezi postoji i ono treće, tj. sam Bog, koji po sebi i nije ništa drugo do li Trojstvo u Jedinstvu ljubavi.

Obnova obitelji i obnova vjere

Naše početno sinodsko savjetovanje upravo je istaklo slijedeća dva zahtjeva kao prioritetna za budući rad sinode: obnova obitelji i sveopća duhovna obnova naše mjesne Crkve; a iz dosadašnjeg izlaganja da se naslutiti koliko su ova dva zahtjeva međusobno duboko povezana i isprepletena. Naime, ovdje jedno implicira drugo: obnova vjere vodi prema obnovi obitelji i isto tako obratno ...

Vratit ćemo se još malo navedenoj Rahnerovoj tezi o kršćanima kao praktičnim monoteistima. Ovo sugerira da se većina kršćana danas ponaša kao da njihov Bog nije u savršenoj ljubavi življeno zajedništvo, nego kao da je On neki svemoćni kozmički usamljenik; Onaj što ljubav od drugih zahtjeva, ali je sam po sebi ne živi. Jedno ovakvo krivo poimanje vlastite vjere ima itekakve veze s dijagnozom današnjeg čovjeka i društva u kojem živi. Naime, ne možemo reći da današnji čovjek nema nikakvog senzibiliteta za ljubav. Tomu nasuprot,

on je priželjkuje svim svojim bićem; mašta o njoj, pjeva njoj u čast, rado razgovara o njoj sa svojim prijateljima. Međutim, u svemu tome, ipak je nešto naopako nasadeno. Kako su to pokazala i ona svjetovna ispitivanja o uzrocima rastave brakova, današnji ljudi kao da žele biti ljubljani, ali ne i druge ljubiti. Od drugih očekuju predanost i poslušnost, a oni sami neposlušni, nepokorni i tvrdokorni. Žele biti služeni i pri tome nikomu ne služiti. Ako što pogriješe, očekuju da im se olako prijede preko toga, a oni sami po sebi jako teško praštaju. Žele čuti tuđe tajne, a svoje vlastite pri tome skrivaju „k'o zmija noge“.

Ako se danas suočavamo s pravom „poplavom“ lošeg i neprilagođenog ponašanja, neminovno se moramo upitati što je tomu uzrok i uzor. Naravno, pri tome je teško ne primijetiti erupciju loših i napasnih poticaja od strane svjetovne kulture. Ipak, bilo bi poprilično neozbiljno i paušalno za sve ovo po kratkom postupku optužiti ateiste, masone i komuniste, ako ništa drugo, onda zbog toga što statistike jasno pokazuju da su ovi potonji u apsolutnoj manjini.

Kako smo to prikazivali i tijekom naših dekanatskih zasjedanja samo se 2% ljudi od ukupne svjetske populacije izjašnjava ateistima. Agnostika je nešto više, oko 9%, a svi ostali, njih 89% izjašnjavaju se kao vjernici. U Europi je situacija nešto drugačija, ali ne drastično.

Udio kršćana u Europi kroz proteklo stoljeće:

1910. – 94,5%

1970. – 75%

Prognoza za 2020. – 78%

Shema 2.

Prema podacima američkog Centra za istraživanje globalnog kršćanstva broj kršćana u Europi se nalazi u blagom porastu. Početkom 20. stoljeća broj kršćana u Europi je iznenada opao. To se dogodilo zbog pojave komunizma na istoku Europe, ali i zbog rastućeg sekularizma na zapadu Europe. Tendencija pada je trajala do 1970. i od tada se udio kršćana u europskom stanovništvu nalazi u konstantnom blagom porastu te će prema prognozama za 2020. iznositi 78%. U isto vrijeme, udio ateista se nalazi u konstantnom padu. 1970. bilo ih je oko 8,2%. Taj broj je već sada više nego prepolovljen, a prognoze kazuju da će do 2020. pasti na 2,1%, dok će udio agnostika u Europi vjerojatno ostati isti, tj. 13,1%. S druge strane, važno je spomenuti da najveći porast unutar europske populacije bilježi muslimanski živalj. Pretpostavlja se da će njihov udio do 2020. porasti na 5,9%, dok ih je 1970. bilo

2,7%.⁵

Dakle, bez obzira na to što u Europi ima i onih koji drugačije vjeruju, pa i onih koji uopće ne vjeruju, ostaje činjenica da su od četiri Europljanina čak trojica kršćani. A mi smo prethodno bili postavili pitanje o uzrocima „poplave“ nekršćanskog ponašanja, koje se događa –eto– na dominantno kršćanskom kontinentu. Dakle, promišljanje o krizi obitelji nas je dovelo do promišljanja o krizi vjere, a ova se opet ne javlja samo kao kriza vjerske prakse, nego i kao kriza vjerske doktrine. Pri tome ne mislim samo na onu intoksikaciju vjere, koja nastaje na temelju prihvaćanja tuđinskih ideja i učenja, inače nesvojstvenih kršćanstvu (kao što su: reinkarnacija, apsolutna predestinacija – tj. vjera u sudbinu, panteizam, joga i sl.), nego prvenstveno na neke promašaje nastale iz krive interpretacije svoje vlastite, tj. kršćanske vjere.⁶ Kao kršćani bi mogli s ponosom istaknuti da nas je u Europi preko 75%, ali kao kršćani također se moramo upitati koliko unutar tog silnog mnoštva ima onih aktivnih i praktičnih vjernika? Nećemo li i tu u konačnici pronaći jednu malu i minornu skupinu ljudi, neznatno veću od one skupine deklariranih ateista? A kako tek onda identificirati ono prestalo većinsko mnoštvo i tko su oni uopće? Marginalni vjernici ili praktični ateisti?

Krenuti od središta

Drugi Vatikanski sabor iznosi tvrdnju da jedna krivo interpretirana te loše svjedočena vjera itekako doprinosi širenju fenomena ateizma (GS19), dok s druge strane, jedna ispravno interpretirana i autentično svjedočena vjera pokazuje se istinskim lijekom za ateizam (GS21).

Međutim, ovu ispravnost i autentičnost nije lako dosegnuti, čak ni onima kojima je vjera životni poziv. Naime, kršćanska vjera je vrlo obimna i kompleksna. Ona obuhvaća brojne, kako teoretske, tako i praktične aspekte. Sadrži različite duhovne tradicije, brojna teološka i filozofska učenja. Crkvenom Učiteljstvu ostaje teška zadaća da unutar toga bogatstva permanentno razlučuje bitno od nebitnog, prioritetno od ne-prioritetnog, ispravno od krivog, a povrh toga, cijeloj Crkvi ostaje zadaća osmišljavanja posredovanja te vjere, kako prema

5 Izvor: <http://www.gordonconwell.com/netcommunity/CSGCResources/ChristianityinitsGlobalContext.pdf> Stanje: 14.8.2014.

6 Drugi Vatikanski sabor u svojoj pastoralnoj konstituciji „Gaudium et spes“ prepoznaje same kršćanske vjernike kao one koji ponekad potiču stvaranje ateizma. Konkretno, u ovom smislu se spominju problemi u vidu zanemarivanja vjerskog odgoja od strane vjernika, kao i njihovog netočnog i pogrešnog izlaganja nauka, zatim o nedostatku njihovog religioznog, moralnog i socijalnog života (GS19).

vani, tako i prema unutra. Podsjećamo, to je ujedno i glavni smisao postojanja biskupijskih sinoda: na lokalnoj razini raditi na obnovi vjere i produbljenju crkvenog zajedništva. U tom smislu pred nama se nalazi veliki put i opsežna zadaća. Međutim, upravo zbog toga, trebamo krenuti od onoga bitnoga i odlučujućeg za našu vjeru kršćansku, a to je obnova vjere u Presveto Trojstvo.

Zapravo, ovo što iznosimo i ne predstavlja neko novo i nečuveno otkriće, jer zadaća Sinode nije nešto nanovo otkrivati i iz temelja uspostavljati, nego ono postojeće bolje međusobno povezivati i na važne istine uporno podsjećati!

U tom smislu želimo podsjetiti na molitvu Presvetom Trojstvu za obitelj, koju je priredila Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine povodom trogodišnje obiteljske obnove (od 11. lipnja 2006. do 2. rujna 2009.). Uviđamo potrebu da se ova molitva nastavi moliti u našim obiteljima i župnim zajednicama, čak što više, da joj se pristupi s novim i još većim žarom srca:

Slavimo te Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si dostojanstvo obitelji ustanovio na slicu svoga Trojstvenog zajedništva ljubavi.

Klanjamo ti se, Gospodine Isuse Kriste, Otkupitelju naš, jer si se udostojao roditi u ljudskoj obitelji i jer si svojom žrtvom na križu bračnu ljubav od rane grijeha iscijelio, te bračno i obiteljsko zajedništvo ljubavi i vjernosti učinio sakramentom svoga saveza s Crkvom.

Hvalimo te, Duše Sveti Tješitelju, koji po sakramentu ženidbe, zajedničkoj molitvi i nedjeljnoj euharistiji, kršćansku obitelj neraskidivo ujedinjuješ i posvećuješ, da može biti svetište života i škola kršćanske ljubavi.

Ponizno te molimo, Svemoguću Bože, da se po uzoru na Svetu Obitelj, u našem kršćanskom domu, ostvari božanski naum o braku i obitelji – da naša obitelj bude istinska zajednica vjere, života i ljubavi. Po Kristu Gospodinu našem. Amen!

U Sarajevu, 18. kolovoza, 2014.

dr. Mario Bernadić, generalni tajnik Sinode

KROZ ISPRAVAN ODGOJ PREMA AFEKTIVNOJ ZRELOSTI

Ovaj tekst možemo promatrati kao nastavak onog prethodnog. Spomenuli smo prije kako se danas većina brakova raspada zbog stanovitog problema nerazumnog ponašanja. Međutim to nije sve. Slične obrasce nerazumnog ponašanja danas pronalazimo i u onome što se uobičajeno dovodi u vezu s pojmom loših radnih navika. Također, kako je pokazala naša sinodska anketa (11. pitanje), nerazumno ponašanje se pokazuje velikom preprekom i u ostvarenju boljih međuljudskih odnosa. Konkretno, tu se radi o onom problemu „da je uvijek onaj drugi najveći problem“, dok kritičar uvjerenom misli za sebe da je nepogrešiv. Također je rečeno da se iza problema nerazumnog ponašanja skriva nešto što psihologija naziva nedostatkom afektivne (emocionalne) zrelosti. Stoga bi se ovdje trebalo nešto više posvetiti ovom pojmu i njegovim konotacijama. S tim, bilo bi odmah dobro napomenuti da se ovdje ne nalazimo isključivo na tragu jedne svjetovne psihologije. Naime, kako to primjećuje naš eminentni kršćanski psiholog p. Mijo Nikić, poticaje za ostvarenje jedne dublje osobne zrelosti pronalazimo već u samom Svetom pismu: „Crkva, uvjerenom u istinu da milost gradi na naravi (‘gratia perficit naturam’), u mnogim dokumentima poziva svoje vjernike da se založe kako bi postigli onu zrelost kršćanskog života na koju Sv. Pavao potiče Efežane kad im piše da ne budu više ‘malodobni, igračka valova, oko tjerani svakim vjetrom nauke u ljudskoj prijevarnoj igri, usred prepredenosti koja lukavo krči put zabludi’, nego da postanu zrele osobe da se što više približe ‘k savršenom čovjeku, k mjeri punine veličine Kristove’ (Ef 4,13-14). Osoba Isusa Krista ostaje jedini ideal koji se može i treba u svemu slijediti kako bi se postigla zrelost ‘savršenog čovjeka’ o kojoj govori Pavao u poslanici Efežanima ... Afektivna zrelost, koju želimo malo bolje upoznati, može se definirati kao ‘stanje osobe koja je nadvladala infantilnu ovisnost sigurnosti od roditelja ili od pripadnosti nekoj skupini (rodbinskoj ili školskoj), i koja je stoga sposobna uložiti (investirati) afektivne energije u stvarnost, prihvaćajući samoću u kojoj može biti ono što jest i uspostavljajući društvene odnose na planu afektivne jednakosti.’ Ova malo komplicirana definicija želi reći da afektivnu zrelost posjeduje ona osoba koja može sama ići kroz život, koja ne treba pomoć ‘štaka’ da bi se mogla održati na svojim nogama.“¹

Emocije – prvotni sud čovjekov

Svi znamo da posjedujemo ono što se naziva afektima, tj. emocijama. Također znamo da te emocije mogu biti pozitivne i negativne, prijatne i neprijatne, ohrabrujuće i zastrašujuće.

1 M. Nikić, Odgoj za afektivnu zrelost, 1991. str. 313-314. Izvor: hrcak.srce.hr/file/82909 Stanje: 2.8.2014.

Ponekad se događa da nešto intenzivno osjećamo, a da sami nismo svjesni zašto. Na primjer, ponekad se osjećamo radosno, a da pri tome nismo svjesni razloga. Ili opet, po katkad se osjećamo tužno premda je oko nas sve u najboljem mogućem redu. Ipak, rekli bi smo da su ovo rijetke situacije, jer u najvećem broju slučajeva postoji nešto konkretno i opipljivo što potiče naše emocije, i mi smo toga u potpunosti svjesni. Na primjer, nečija uvreda me je potakla na loša osjećanja, ili me je opet nečija lijepa i srdačna pohvala potakla na osjećaj zadovoljstva, spokoja i ponosa. Primjera je puno i mogli bi smo ih u nedogled nabrajati. Tako se danas ljudi često požale da ih je jučerašnja politička emisija razljutila i potakla na psovku i bijes, dok s druge strane slušanje omiljene glazbe čovjeku dokazano vraća dobro raspoloženje. Zato bi emocije mogli nazvati našim prvotnim ili primordijalnim sudom, jer skloni smo da poistovjećujemo s dobrom sve ono što nam budi pozitivne emocije. Isto tako, nazivamo zlim sve ono što nas potiče na negativne emocije. Međutim, nije sve tako jednostavno. Ovakvo afektivno prosuđivanje stvarnosti je sasvim normalno za djecu. No, s vremenom, kod normalne ljudske osobe moralo bi se buditi i racionalno prosuđivanje. Bez ovog potonjeg nema zrele i zdrave ljudske osobnosti.

U tom smislu navest ćemo par primjera: Dijete se susreće s određenim poteškoćama dok pohađa školsku nastavu i dok kući pokušava napisati školsku zadaću. Ovdje govorimo o poteškoćama jer proces učenja od djeteta iziskuje neminovno veliki napor. Ukoliko dijete cijelu ovu situaciju prosudi isključivo afektivno, ono će lako doći do zaključka da škola ništa ne valja te da mu zato nije ni potrebna. Upravo tako dolazimo do pozadine nečijih slabih školskih rezultata i ocjena. Tomu naprotiv, da bi se dijete uspješno izborilo sa ovom kušnjom učenja, kod njega će se morati potaknuti i jedna zdrava racionalna prosudba. Treba ga poticati da na život već sada pokuša gledati malo šire i dugoročnije. Ako bude dobro učilo, pred njim će se otvarati brojna vrata. Imat će lijep posao; bit će u mogućnosti učiniti brojna dobra, a i njemu samom bit će u životu dobro. Vidimo, u konačnici, racionalna prosudba i ne radi nešto protiv naših emocija, nego čak što više, omogućuje nam da dođemo do istinske i postojane životne radosti. Slično tome, danas se mnogi roditelji, zapravo već djedovi i bake žale na to kako su im djeca još uvijek „na grbači“ te kako ništa ne žele raditi. Ako se ovi pitaju zašto neće da rade, oni često odgovaraju „kako nisu ljudi da rintaju cijeli dan za 20KM“. E sad, raditi naporno cijeli dan za 20KM uistinu i nije pravedno, ali pri tome je još nepravednije da mlad čovjek u punoj snazi bude na grbači majke umirovljenice koja nema ni tih 20KM po danu, nego prije 10 ili maksimalno 15. Stoga bi takvima trebalo poručiti da ukoliko su već protiv nepravde, nek’ onda prestanu i sami činiti nepravdu. Neka radi marljivo za tih 20KM, a ako se otvori mogućnost bolje zarade, naravno da će takvu mogućnost i prihvatiti. Dakle, vidimo, racionalna prosudba u ovom slučaju ne radi

protiv averzije mladih ljudi prema slabo plaćenom radu, jer u konačnici ovakva reakcija je sasvim normalna. Međutim, oni se moraju izvući iz svoje infantilne sebičnosti koja nije u stanju vidjeti ni centimetar dalje od svoga nosa. U konačnici čovjeku nije zabranjeno osjećati nepravdu; no, on bi pri tome trebao razvijati i jedno bratsko suosjećanje, te s tim onda biti u stanju osjećati i nepravdu koju trpe drugi ljudi, osobito njegovi bližnji i to baš od njega samoga. To je ujedno i glavna karakteristika afektivno nezrelih ljudi: izvanredno dobro opažaju sve ono što se radi protiv njih samih, dok katastrofalno loše opažaju sve ono zlo što oni sami čine svojim bližnjima. Namjerno naglašavamo ovo „prema svojim bližnjima“ i to zbog toga što su afektivno nezrele osobe vrlo često sklone jednoj lažnoj solidarnosti. Tako oni obično posjeduju jedno široko i difuzno suosjećanje, ali ne i ono konkretno i fokusirano. Nešto u stilu: „Ja sam jako pozitivna osoba ... ma ja stvarno volim cijeli svijet ... jedino ne mogu izaći na kraj sa ženom, djecom i komšijama“. Zato danas nije nimalo slučajno da postoji više udruga za zaštitu životinja od onih za zaštitu ljudi, ili opet, da ljudi pokazuju više senzibiliteta prema političkoj nepravdi, nego prema onoj elementarnoj socijalnoj ugroženosti u svojoj blizini.

Dva pola istog problema

Ako govorimo o nedostatku afektivne zrelosti susrest ćemo se neminovno s različitim oblicima ponašanja, koja se skrivaju iza zajedničke jezgre. Tako, različite osobe u nekim situacijama mogu potpuno različito reagirati premda u suštini imaju zajednički problem. Na primjer, jedna od važnih odlika afektivne zrelosti jest mogućnost razboritog i smirenog prihvatanja tuđe kritike. Dakle, zrela osoba, ukoliko čuje neku kritiku vjerojatno neće žustro i emotivno reagirati. Malo će zastati, razmisliti, te smireno izreći svoj osobni stav. S druge strane, nezrela osoba će u istoj situaciji reagirati burno i svađalački. Strastveno će se braniti od kritike kao da joj sam život ovisi o tome. Međutim, postoji i drugi pol nezrelosti. Neke nezrele osobe bi u navedenoj situaciji reagirale posve servilno, što znači da bi vjerojatno zauzele stav jedne „puzave“ i nekritičke pokornosti. Premda se ovdje radi o posve različitim ponašanjima, u oba slučaja se susrećemo s posve istim problemom, a to je tzv. strah od neuspjeha. I najsposobniji vojskovođa mora izgubiti poneku bitku, ali će usprkos tome u konačnici dobiti rat. Ili ono, kad Gospodin šalje proroka Ezekielu da propovijeda domu Izraelovu, On ga unaprijed upozorava: „A dom te Izraelov neće poslušati, jer ni mene ne sluša, jer dom je Izraelov tvrde glave i okorjela srca“ (Ez 3,7). Ovdje bi se čovjek zabrinuto zapitao, čemu nekome nešto govoriti ukoliko te ionako neće poslušati? Međutim, ovo pitanje upravo predstavlja stav nezrelosti, jer istina se po sebi mora svjedočiti bez obzira na to svidjelo se to nekome ili ne. Prirodno je ne željeti sebi

neuspjeh, no pitanje je što je to zapravo istinski neuspjeh? U slučaju s prorokom Ezekielom mogli bi smo zato konačno reći da ga Gospodin i nije pokušavao gurnuti u neuspjeh, nego sasvim obratno, On ga milostivo pokušava sačuvati od onog istinskog neuspjeha, a to bi bilo njegovo eventualno ravnodušno pristajanje uz grijeh i bezakonje. Zato i kažemo da je ljudski strah od neuspjeha u suštini neutemeljen i poguban strah. Izbjegavajući poneku neugodnu situaciju u svom životu čovjek se neminovno susreće sa istinskom opasnosti vlastitog asocijalnog i neprilagođenog ponašanja.

Napredna zrelost Isusa Krista

Premda Isus na kraju umire tragičnom smrću, On istu promatra kao nešto smisleno. To ne znači da je Isus prihvatio tragediju križa na neki ravnodušan i hladnokrvan način. Ne, on je duboko potresen predstojećim pashalnim događajima. Međutim, On ne bježi, niti očajava: „Zaista, zaista, kažem vam: ako pšenično zrno, pavši na zemlju, ne umre, ostaje samo; ako li umre, donosi obilat rod“ (Iv 12,24). Dakle, On smatra da ne samo da bi njegova smrt imala neki smisao kao takva, sama za sebe, nego ona ima i dublji smisao u odnosu na njegov cjelokupni život i poslanje. Odnosno, sve ono što je do tada bio izrekao i učinio, naći će svoje puno ostvarenje tek u smrti. Ovdje se vjerojatno susrećemo s najvišim stupnjem osobne zrelosti, a to je prihvaćanje vlastite smrti, kao i pronalaženje njezinog smisla. Ona nije samo svojstvena velikanima vjere, nego i nekim drugim ljudima. Na primjer, čuveni psiholog Carl Gustav Jung je znatan dio svoje psihologije posvetio jednom prirodnom prihvaćanju smrti. Kako je smrt dio ljudskoga života, on je postao svjestan da istinskog prihvaćanja života nema bez prihvaćanja smrti. Tijekom života, puno je meditirao o svojoj vlastitoj smrti kao i o svome daljnjem zagrobnom putu. Na kraju je točno predvidio dan i vrijeme svoje prirodne smrti. Ujutro su ga našli u krevetu, a ubrzo su primjetili da je noć prije bio otvorio najbolju butelju vina iz svoga podruma, te otpio čašu ili dvije. Spokojno je i svjesno dočekao svoj kraj, nazdravivši pri tome uspješnom i plodnom vlastitom životu, potpuno smiren pred nadolazećom tajnom smrti...

Aspekti uspješnog odgoja djece

Većina današnjih ljudi ostaje nezrela zbog toga što je vođena svojim psihološkim determinizmima. Kohlberg tvrdi da dvije trećine odraslih u današnjoj kulturi rezoniraju na relativno primitivnom nivou moralnog suda. Tijekom svog života naučili smo da sve stvari dijele na dobro – zlo, odnosno na sviđa mi se – ne sviđa mi se. Razlog za to treba tražiti u ranom djetinjstvu. Još kao novorođenče dijete doživljava vanjski svijet samo u kategorijama, tj. kao situacije, stvari i ljude koji izazivaju ugodno tjelesno stanje i one koje izazivaju

neugodno tjelesno stanje. Da bi se dijete u budućnosti moglo klonuti neugodnih izvora, a tražiti one koji izazivaju ugodu, mora se na neki način sjećati što je bilo izvor ugode u prošlosti, a što neugode. Hoće li se osoba sjećati samo neugodnih ili i ugodnih situacija, ovisi i o unutarnjoj motivaciji, želji i volji samog čovjeka kao i o psihološkoj konstrukciji osobina ličnosti osobe. Nešto što obvezno stvara neprilagođenu, nezrelu, neuravnoteženu i neurotičnu osobu je bježanje od problema, iz razloga što svaki bijeg stvara trenutni osjećaj ugode, ali uskoro nas probleme ponovno susretne i mi buduću da smo jednom pobjegli nastojimo pobjeći opet, a ponekad to neće biti moguće i tad uvidimo da za to nemamo snage i tad krivimo sebe, jer smo nesposobni, Bog nam dao lošu sudbinu, loše smo sreće itd. Sve su to razlozi i izgovori koji dovode do smanjenja samopoštovanja i samo-vrednovanja kod osobe, koja kroz djetinjstvo i kasnije dovodi do afektivne nezrelosti. Ukoliko već odrasla osoba posjeduje afektivnu nezrelost, tu nije kraj, sve se može popraviti i to na način da se jača samopouzdanje osobe, da se nauči služiti svojom racionalnom procjenom, kontrolirati svoje emocionalne želje i da se nauči izvršavati potrebne korekcije. Međutim ono što je bitno naglasiti je, da je bolje od početka raditi na „stvaranju“ afektivno zrele osobe, nego da se dovedemo u situaciju da su nam potrebni „popravci“. Potrebno je osobu odgajati od malih nogu, još od kolijevke. Svima nam je poznato da se novorođeno dijete oglašava plačem i da to može značiti da je dijete gladno, žedno i da ima potrebu za zadovoljavanjem osnovnih životnih potreba, međutim dijete se svemu nauči. Nauči se da svaki njegov plač znači roditeljsku prisutnost i pažnju i može to početi iskorištavati na sve moguće načine. S toga potrebno je naučiti razlikovati kad je u pitanju plač koji je izazvan potrebom zadovoljavanja osnovnih životnih potreba, a kada je to dječja potreba za roditeljskom prisutnošću i pažnjom te na taj način od malena se uče da im se ispune sve želje.

Neki konkretni koraci u svrhu ispravnog odgoja djece:

- ne ispunjavati mu svaku želju – kako dijete samo ne bi plakalo;
- ne držati ga kao kap vode na dlanu – iz razloga što je to moje dijete; ono treba na vrijeme naučiti da nije samo na ovom svijetu te da se sve živo ne treba okretati oko njega samoga;
- ne učiti dijete da ćemo mi sve za njega uraditi – neka se samo uči radnim navikama, jer iste se i mogu steći samo u djetinjstvu;
- ukoliko se dogodi nestašluk, npr. dijete ukrade tuđu igračku – ne trebate vi vratiti igračku i reći da to vaše dijete nije namjerno učinilo, jer ono je samo dijete. Nego naučiti svoje dijete da prizna grešku i da sam vrati ukradenu igračku te se ispriča; time će dijete osjetiti da je pogriješilo, ali i to da se sve greške mogu ispraviti

- ukoliko se priznaju i za njih se iskreno pokaje;
- ne treba nagrađivati loše ponašanje – ukoliko dijete opsuje, ne treba se smijati i govoriti kako je slatko, jer je ono samo dijete – nego ga upozoriti te razgovorom ukazati da je to pogrešno i ukoliko se to ponovi da će biti kažnjeno i toga se dosljedno držati;
 - ukoliko ste rekli da ćete mu uskratiti omiljeni slatkiš ukoliko ponovi pogrešno ponašanje (npr. ukrade nešto ili opsuje) – to i ispunite, neka vam ne bude žao, jer time ćete naučiti svoje dijete odgovornosti, jer u kasnijoj dobi zakoni i pravila neće biti blagi i olakšavajući poput roditeljskog ophođenja;
 - **osobito važno:** nikada se nemojte međusobno sukobljavati preko djece, odnosno, ukoliko je jedan roditelj odlučio reagirati na nestašluk svoga djeteta, drugi roditelj u tom slučaju ne bi trebao pokušavati zaštititi dijete. Tako se djeci odašilje potpuno pogrešna poruka. Rastući, oni će naučiti da uopće nije važno kako se ponašaš dok na svojoj strani imaš nekog moćnog zaštitnika. Tome nasuprot, dijete mora dobiti jasne moralne orijentire: što je dobro, dobro je; i što je loše, loše je.

dr. Mario Bernadić i Belinda Kikić, magistar psihologije

